

DIN NOU DESPRE PREDICATIVITATEA MODURILOR NEPREDICATIVE ÎN GRAMATICA ROMÂNEASCĂ. PERSPECTIVE MONOGRAFICE ȘI ATITUDINI INTERPRETATIVE

Constantin-Ioan MLADIN

Universitatea „1 Decembrie 1918” din Alba Iulia, România

Abstract

The paper reanalyzes the predicativity of "non predicative" moods in (pre)modern Romanian grammar. The author presents the advantages and the inconveniences of different interpretative attitudes expressed in time in a critical perspective and render his own points of view on this subject.

§ 1. Gramatica românească tradițională, implicit și cea școlară, limitează capacitatea verbelor de a constitui predicatul unui enunț la situația în care acestea se află la unul dintre modurile personale, numite, tocmai de aceea, și moduri predicative. Lucrări de lingvistică românească recente și mai puțin recente reevaluează sistematic acest aspect, însă rezultatele lor, destul de divergente, de altfel, reușesc arareori să influențeze semnificativ perspectiva deja încetățenită în conștiința noastră lingvistică. Este de menționat și faptul că recunoașterea sau nerecunoașterea caracterului predicativ al modurilor tradițional considerate nepredicative nu are numai repercusiuni în interpretarea modalităților morfologice de actualizare a predicatului însuși, ci antrenează diferențe majore în stabilirea inventarului de unități sintactice (la nivel intrapropozițional și frastic)¹.

Articolul de față își propune să readucă în discuție, într-o formă succintă, diferitele atitudini exprimate de lingviștii români cu privire la acest aspect, înclinând, în final, pentru acceptarea posibilității de realizare a predicției și în cazul verbelor aflate la modurile „nepredicative” (cu anumite restricții).

§ 2. Convenția din gramatica românească mai veche admite în poziție de predicat doar verbele aflate la moduri personale (moduri predicative, numite și **moduri finite**). Astfel, predicatul verbal trebuie să fie exprimat printr-un verb la un mod personal², adică printr-un verb predicativ la un mod predicativ sau, cu un termen în uz în perioada de început a gramaticii românești moderne, într-o

¹ Pentru efectele produse de aceste diferențe de interpretare, vezi MLADIN 2004.

² GRAMATICA 1950, p. 136.

formă **finită**³. Acest criteriu este uneori insuficient lămurit, considerându-se că: **(1)** predicatul este „exprimat printr-un verb numit **verbul predicativ**”⁴; **(2)** predicatul este format „numai din diferitele forme [?] ale verbului care exprimă predicatul”⁵; **(3)** predicatul este format „numai din verbul care-l exprimă”⁶.

H. Tiktin⁷ este mai flexibil, acceptând și modurile nepredicative ca predicat verbal sau nominal (verb copulativ): „Indiferent de tipul predicatului, [verbul] trebuie să stea la unul din cele patru moduri propriu-zise (sau personale). Totuși, în propozițiile dependente se aplică câteodată și numele verbale în funcțiunea de verb al predicatului” (*Până a nu se risipi norii, aerul nu se va încălzi* – infinitiv; *În anul 1520, murind Selim, urmașul său Soliman îndată ridică armele... – gerunziu*)⁸.

Exprimată fragmentar și inconsecvent, poziția adoptată de *Gramatica Academiei* se dovedește a fi ineficientă în soluționarea problemei discutate. Tratatul admite natura duplicitară (adică și verbală) pe care o au modurile nepredicative și acceptă că acestea sunt în măsură să îndeplinească și funcții sintactice specifice verbului⁹, dar sfârșește invariabil prin a ilustra acest fapt cu posibilitatea verbelor aflate la respectivele moduri de a accepta determinări / compliniri specifice verbului (complement direct, indirect și circumstanțial), nemaiașind deci de funcțiile sintactice asumabile în calitate de verb.

Ieșirea din impas se face printr-un subterfugiu, anume admiterea **construcțiilor absolute** – structuri formate din cel puțin două cuvinte autonome aflate în relație de subordonare, izolate de restul enunțului și având valoare circumstanțială, organizate în jurul unui participiu, gerunziu sau infinitiv, grupând forma verbală nepersonală și toți determinanții acesteia. Începând cu *Gramatica Academiei*¹⁰, prin convenție generală sunt acceptate în această clasă numai construcțiile în care

³ POPOVICI 1921, p. 162-163.

Observația are în vedere un fapt de morfologie. Ea merită totuși a fi făcută pentru a se arăta că, în ceea ce privește continuitatea / discontinuitatea terminologică, nici în acest compartiment al gramaticii lucrurile nu stau diferit, față de sintaxă. Sintagma terminologică **verb finit** a fost abandonată după apariția *Gramaticii Academiei* care impune termenii **verb predicativ** și **mod predicativ**. În lucrări ulterioare *Gramaticii Academiei*, se mai păstrează totuși și vechiul termen, în prelungirea tradiției terminologice românești și sub influența gramaticilor străine, îndeosebi a celei franceze. Pentru referințe, vezi MLADIN 2003, p. 245.

⁴ POPOVICI 1921, p. 156.

⁵ *Idem*, p. 224.

⁶ TRANCU-IAȘI – DINU 1938, p. 224.

⁷ TIKTIN 1945, p. 157.

⁸ La fel, PUȘCARIU 1897, p. 126, 127.

⁹ Gerunziul și infinitivul „au o situație intermediară în cea ce privește caracterul personal, prin faptul că uneori au posibilitatea de a exprima categoriile persoanei și numărului cu ajutorul subiectului sau al pronumelui reflexiv” [*GRAMATICA ACADEMIEI* 1966, I, p. 216]; infinitivul este un mod „ține prin natura lui și de verb și de substantiv, putând avea funcțiuni sintactice specifice fiecăreia dintre aceste două categorii” [*idem*, p. 224]; participiu „ține prin natura lui de verb și de adjectiv, având trăsături specifice fiecăreia din aceste categorii” [*idem*, p. 228]; supinul se comportă „ca un infinitiv lung, deci ca un substantiv verbal, dar și ca un verb” [*idem*, p. 233].

¹⁰ *GRAMATICA ACADEMIEI* 1966, II, p. 82: „Construcțiile absolute sunt construcții circumstanțiale participiale, gerunziale și infinitivale care sunt izolate și au o structură complexă, cu un subiect al lor diferit de subiectul propoziției din care formal fac parte.”

subiectul propriu al verbului aflat la mod nepredicativ¹¹ este diferit de subiectul verbului predicat. Exemplele din diverse lucrări, care ilustrează categoria, contrazic frecvent însă această restricție¹². În mod explicit¹³, de altfel, prezența sau absența unui subiect propriu al verbului la mod nepredicativ nici nu mai este considerată a fi un criteriu pertinent, cu atât mai mult cu cât, în situații particulare, el este omis chiar în relația cu verbe aflate la moduri predicative. În cazul în care verbul la mod nepredicativ are totuși subiect, diferit de cel al verbului regent, acesta poate fi considerat o modalitate de determinare a persoanei și a numărului¹⁴. De asemenea, inexistența desinențelor de persoană și de număr nu mai reprezintă pentru lucrările contemporane de gramatică un argument suficient în sprijinul nepredicativității, căci lipsit de desinențe este și conjunctivul perfect¹⁵, unanim încadrat între modurile predicative¹⁶. În felul acesta, unii lingviști fac concesii substanțiale modurilor nepersonale, legat de capacitatea lor de a constitui, în situații speciale, predicatul unei propoziții.

Deși susține că structurile cu gerunziu sunt **propoziții gerunziale**, Matilda Caragiu¹⁷ tratează rar gerunziul drept predicat¹⁸, eventual drept **predicat-atribut**: gerunziul, fiind o formă verbală, nu poate să exprime numai calitatea, el exprimă totodată și un proces pe care-l desfășoară subiectul; de aceea gerunziul este considerat a fi apt să îndeplinească în aceste construcții funcția unui **predicat-atribut**, el situându-se la intersecția dintre predicat și atribut¹⁹. În locul unor formulări categorice, menite să atribuie, fără nuanțări, capacitatea de predicativizare gerunziului, lingvista preferă aserțiuni prudente, în enunțuri de tipul următor: „să funcționeze ca predicat (secundar) al unei propoziții «independente», coordonată cu propoziția corelată”²⁰ ori „Propozițiile cu predicat exprimat prin gerunziu ar putea fi numite **principale insuficiente, de un tip deosebit**”²¹, „o **sintagmă semipredicativă**, pentru gerunziul cu subiect neexprimat”²².

¹¹ Subiectul verbului aflat la infinitiv, gerunziu sau participiu din „construcțiile absolute”, considerate nepredicative, ar putea fi denumit, după I. Diaconescu [DIACONESCU 1989, p. 95-96], **subiect secundar**, pentru a-l distinge de subiectul verbului-predicat, care este un **subiect principal**.

¹² Cf. DSL. Considerând neoperantă această limitare, Ecaterina Teodorescu [TEODORESCU 1979, p. 234] propune abandonarea sa: „Indiferent însă de faptul că subiectul este sau nu diferit, exprimat sau neexprimat, dar implicat, organizarea fiind de același tip, anume propozițional, construcțiile trebuie incluse în aceeași categorie, deosebirea dintre un tip și altul urmând a fi făcută prin determinanții: *absolută / nonabsolută*.”

¹³ DIACONESCU 1983, p. 6.

¹⁴ DIACONESCU 1968, p. 113 – cu referire la infinitiv.

¹⁵ Matilda Caragiu-Marioțeanu [CARAGIU-MARIOȚEANU 1962, p. 40] respinge împărțirea modurilor în „personale” / „nepersonale”, precum și termenii ce denumesc aceste clase, deoarece modurile „personale” nu au numai morfeme de persoană, ci și de număr, de timp, de mod, după cum există și moduri „personale” care sunt lipsite de morfem de persoană.

¹⁶ MERLAN 2001, p. 57.

¹⁷ CARAGIU 1957, p. 72.

¹⁸ *Idem*, p. 70: **gerunziul-predicat**, p. 72: **gerunziul-predicat verbal**.

¹⁹ *Idem*, p. 86 (*Impresurați de femei bocind și copii scheletici*).

²⁰ *Idem*, p. 88.

²¹ *Idem*, p. 80. În gramatica rusă acest gerunziu e considerat un fel de predicat secundar.

²² După A. A. Sahmatov – *apud* CARAGIU 1957, p. 71. În CARAGIU-MARIOȚEANU 1962, p. 41, 42 gerunziul apare ca mod predicativ pe lângă celelalte moduri, infinitivul scurt și participiul: „Ele funcționează ca predicate în propoziții” [p. 42]. Supinul nu figurează în acest inventar pentru că lingvista îl exclude din rândul modurilor: „nu există

Acest tip de fraze, după D. D. Drașoveanu²³, „ar putea fi rezumate printr-un derivat cu prefixul **pro-**”, nu tocmai eufonic, cum mărturisește autorul, **propredicat** (după modelul **pronume**). Chiar modurile nepredicative, când verbul are subiect exprimat sau subînțeles, sunt **nepersonale, nepredicative**, dar **propredicative**. Dacă propunerea aceasta este dusă până la capăt, transformatumul este, la rândul său, o **propropoziție**.

I. Diaconescu²⁴ distinge:

(1) **gerunziul dependent**, folosit ca bază a funcțiilor de determinare (adică: subiect, atribut, complement).

(2) **gerunziul semidependent**, gerunziu care poate apărea numai ca predicat al unei propoziții coordonate copulativ, rezultate prin expansiunea predicativă a gerunziului (*L-am ascultat cu atenție și i-AM APRECIAT eleganța stilului* > *L-am ascultat cu atenție, APRECIINDU-i eleganța stilului*). În această poziție sintactică, gerunziul poate fi definit ca **predicat secundar**²⁵ sau ca **predicat semidependent**²⁶.

Numele predicativ din cadrul construcțiilor cu verb copulativ la mod nepersonal este numit:

(1) **partea nominală** sau **complinare nominală** de către Olga Tunsoiu²⁷. Aceasta reprezintă complinirea semantică a verbului instrument gramatical, nefiind un nume care predicativizează împreună cu copula. Construcțiile cu structura verb copulativ la mod nepersonal + complinirea sa nominală formează o categorie lexico-gramaticală precis constituită, fiind analizabile ca o singură parte de propoziție.

(2) **constituent cvasipropozițional** de către I. N. Bîtea²⁸. Dacă verbul principal, explicit sau subînțeles, pe care îl conține nu s-ar afla la un mod nepredicativ, constituentul ar fi o propoziție în structura de suprafață.

(3) **nume predicativ secundar**²⁹ de către Șt. Găitănar³⁰ (*Fiind BOLNAVĂ, n-a mai venit*).

Pentru C. Dimitriu³¹ „gerunziul-verb al verbelor noționale predicative îndeplinește, la fel cu indicativul, conjunctivul etc. funcția sintactică de predicat verbal (simplu)”, în timp ce „Gerunziul-

«supin» în limba română, deci termenul respectiv trebuie scos din gramatica limbii române. Există substantive provenite din participii care au sens activ, pasiv sau neutru. Acestea din urmă sunt așa-zisele supine românești.” [*ibidem*].

²³ DRAȘOVEANU 1988, p. 37-38.

²⁴ DIACONESCU 1995, p. 180.

²⁵ Termenul **predicat secundar** apare și la RĂDULESCU 1957, p. 127, DIACONESCU 1989, p. 26 și HAZY 1997, p. 88, care citează o afirmație din COLBERT – SAVIN 1964, p. 340 – „În germană gerunziul românesc este «predicat secundar» și se redă printr-o propoziție principală” (*Zise el scoțându-mă repede*).

²⁶ Pentru **predicat dependent** și termeni echivalenți vezi și HAZY 1971, p. 113: **predicat dependent (de gradul II)**; HAZY 1997, p. 87: **predicat condiționat**; DIMITRIU 1982, p. 187; DRAȘOVEANU 1968, p. 22: **predicat "guvernă"** (totdeauna de prezența unui verb în poziție predicativă), DRAȘOVEANU 1988, p. 38.

²⁷ TUNSOIU 1967, p. 149, 161, 163.

²⁸ BÎTEA 1985, p. 116.

²⁹ În virtutea aceluiași considerente, autorul vorbește de **subordonata predicativă secundară**.

³⁰ GĂITĂNARU 1999, p. 14.

³¹ DIMITRIU 1999, p. 599. În DIMITRIU 2002, p. 1292, lingvistul nu mai face referiri la gerunziu pentru că, pur și simplu, consideră acest mod predicativ.

verb al verbelor noționale nepredicative³² nu reprezintă singur predicatul, ci intră în structura unui predicat verbal simplu (*Gândirilor dând viață, suferințele întuneci*), a unui predicat verbal compus (*Ion, NEPUTÂND cumpăra cartea, a împrumutat-o*), a unui predicat nominal (*FIIND băiet păduri cutreieram*), sau a unui predicat nominal compus (*Ion are dreptul să aleagă, PUTÂND deveni șef*).

§ 3. Considerând că absența mijloacelor de natură morfologică pentru exprimarea categoriei persoanei și a numărului, așa cum se procedează în gramatica clasică, este lipsită de relevanță în validarea modurilor nepredicative drept predicative, și acceptând realizarea analogică a predicativității, adică prin intermediul adverbului și a interjecției³³, I. Diaconescu admite valoarea predicativă a infinitivului, a supinului și a participiului în funcție de poziția sintactică a verbului în structura propoziției al cărei nucleu predicativ îl reprezintă. Adică verbul la un mod nepersonal este predicat:

(1) într-o propoziție independentă (*A se face liniște* – infinitiv; *De văzut și paginile următoare* – supin; *Plecat după marfă* – participiu).

(2) într-o propoziție regentă (*A se reține că toți au fost de acord* – infinitiv; *De notat că nimeni nu a lipsit* – supin).

³² Verbele care nu pot forma singure o comunicare, din punct de vedere semantic.

³³ Aceasta, la lingviștii care admit existența predicatului adverbial, respectiv a celui interjecțional – cf. *GRAMATICA ACADEMIEI* 1966, II, p. 97. Se înțelege că, în privința acceptării sau a neacceptării funcției predicative a adverbilor și a locuțiunilor adverbiale de atitudine (certitudine, îndoială, probabilitate), urmate sau nu de conjuncția *că*, părerile specialiștilor sunt împărțite: (1) unii lingviști [GUȚU ROMALO 1973, p. 143] admit predicatul adverbial, indiferent dacă adverbele avute în vedere sunt sau nu urmate de *că* (*Sigur / Sigur că nu are nimic de spus*); (2) alții neagă predicatul adverbial, indiferent de faptul că adverbele în atenție sunt sau nu urmate de *că* [TEODORESCU 1972, p. 99-100]. Categoria predicatului adverbial este negată și de către G. G. Neamțu [NEAMȚU 1977, p. 32, NEAMȚU 1986, p. 32]: „Un predicat adverbial, deci apersonal nu există, așa-numitele **adverbe predicative** fiind de fapt adverbe propoziționale”; Sunt considerate nu **predicative**, ci **propoziționale**, adică având valoare de propoziții (neanalizabile), asemenea altor adverbe (*nu, da, ba da* etc.); calitatea de a fi regente ale unor subiective nu constituie un impediment în interpretarea caracterului lor ca propozițional, căci și alte adverbe propoziționale (*nu, da, ba da* etc.) se află în aceeași situație (– *Ai fost ieri la meci? – Da, că altfel s-ar fi supărat colegii*). Oscilații de interpretare pot să apară chiar la același lingvist. Astfel, deși inițial, deși inițial, considerase „discutabilă” interpretarea adverbilor din această categorie drept predicate [STATI 1967, p. 77-78], Sorin Stati admite ulterior [STATI 1972, p. 122-123] că anumite adverbe (**adverbe predicative**) se pot utiliza cu funcție de predicat, verbal sau nominal.

Întocmai ca la predicatul adverbial, nici în privința celui adjectival lingviștii români nu au reușit să convină asupra unui punct de vedere unitar, trei direcții de interpretare putând fi astfel identificate: (1) prima acceptă că limba română dispune de posibilitatea de a construi predicate [ȘERBAN 1964, p. 72, 92, ȘERBAN 1970, p. 92, 113; GUȚU ROMALO 1973, p. 131; HODIȘ 1973, p. 42; NEAMȚU 1977, p. 32; IORDAN – ROBU 1978, p. 589, 599-601; DTL 1998; DIMITRIU 1982, p. 189-194; AVRAM 1997, p. 331; CONSTANTINESCU-DOBRIDOR 1998, p. 40 *sqq.*; PANĂ DINDELEGAN 1994, p. 20; DIACONESCU 1995, p. 134; PETRINA 1996, p. 214; BEJAN 1997, p. 287] sau **interjecție-predicat** [CHIRIAC 1960, p. 66-67; BULGĂR 1968, p. 61; CONSTANTINESCU-DOBRIDOR 1998, p. 466; MERLAN 2001, p. 60; DIMITRIU 2002, p. 1313] cu ajutorul interjecțiilor propriu-zise (*hai / haide / haidem / haideți, iaca, iată, poftim / poftiți, uite, zău* etc.) sau onomatopeice (*băldăbâc, bâr, bâz, buf, huștiuluc, pleosc, scârț, trosc, zbârr* etc.); (2) a doua respinge categoria predicatului interjecțional, în sensul că se consideră că predicativitatea este generată nu de calitatea morfologică de interjecție, ci de intonație caracteristică a acesteia [DRAȘOVEANU 1991, p. 41, DRAȘOVEANU 1997, p. 195 *sqq.*] – de aceea, D. D. Drașoveanu face distincție între două modalități de predicativitate **unic exprimată**: fie cu ajutorul (a) **predicativului intonațional**, fie cu ajutorul (a) **predicativului desinențial**; (3) a treia direcție, opinia formulată de către C. Dimitriu [DIMITRIU 2002, p. 1313, 1324], se plasează între aceste două extreme. Lingvistul acceptă existența predicatului interjecțional doar ca predicat analogic (datorită asemănărilor de natură semantică cu predicatul tip / prototipul de predicat – *Hai și noi în concediu = Să mergem și noi în concediu; Ușa scârț = Ușa scârțâie*), întrucât, la fel ca la predicatul adverbial, nici acesta nu dispune de mărcile necesare definirii predicatului, anume subiectul și relația sintactică de inerență.

Pentru o prezentare mai detaliată a predicatului adverbial și interjecțional, vezi MLADIN 2003, p. 244-245.

(3) într-o propoziție subordonată introdusă printr-un jonctiv pronominal (*El nu are CE învăța de la tine* – infinitiv) sau adverbial (*Nu avem UNDE pune aceste cărți* – infinitiv).

Pornind de la acest model de analiză, Aurelia Merlan³⁴ acceptă predicativitatea tuturor modurilor nepersonale (infinitiv, gerunziu, participiu, supin) în trei situații, respectiv³⁵:

(1) în propozițiile independente:

(a) infinitivul cu valoare de imperativ din enunțurile enunțiative imperative (*A nu se apleca în afară !*; *A se păstra în loc uscat !*³⁶).

(b) supinul cu valoare de imperativ din enunțurile enunțiative imperative (*De rezolvat exercițiile acasă !*).

(c) infinitivul cu valoare de conjunctiv din enunțurile interogative retorice (*Cui mă adresa ? !*; *Ce aștepta de la un asemenea om ? !*; *Cum supraviețui unei astfel de lovituri ? !*).

(2) infinitivul din propozițiile infinitivale relative sau interogative indirecte³⁷ (subiective ori complementive directe), dependent de unul din verbele *a avea*, *a fi*, (rar) *a ști*, în structurile introduse printr-un conector subordonator în frază – pronume sau adjectiv pronominal relativ propriu-zis sau relativ-interogativ (*N-are CINE veni*; *Nu-i CINE mă ajuta*; *Nu mai știi CE inventa*) ori printr-un adverb relativ propriu-zis sau relativ-interogativ (*Să n-avem DE UNDE te lua !*; *Nu știi ÎNCOTRO apuca*).

(3) în situația în care subiectul (exprimat sau neexprimat) verbului la mod nepersonal (infinitiv, gerunziu, participiu) diferă de subiectul verbului regent.

(a) infinitivul poate avea subiect propriu în:

³⁴ MERLAN 2001, p. 57-58.

³⁵ Interpretarea este apropiată de cea propusă cu mai mult timp în urmă de către I. Coteanu [COTEANU 1982, p. 250-251, COTEANU 1990, p. 182], după care se poate vorbi de predicat la modurile nepersonale în următoarele situații:

(1) infinitivul scurt:

(a) când urmează după o formă a verbului *a avea*, în propoziții subordonate cu conector pronominal sau adverbial (*N-are CE zice*; *Am UNDE merge*).

(b) după *înainte de a*, *până a*, *cu condiția de a* ș. a. , dacă este urmat de un subiect (*Înainte de a spune EL ceva, tu să nu spui nimic*; *Până a termina TU treaba, el se întoarce*).

Mai logic pare însă să considerăm prepoziția *a* formant modal, marcă a infinitivului, așa cum procedează I. Diaconescu [DIACONESCU 1968, p. 115].

(2) gerunziul – numai când subiectul său este prezent în propoziție (*DEZBATERILE sfârșindu-se, s-a trecut la vot*).

(3) participiul – numai în construcții eliptice (*Părăsită de toți, cățelul începu să latre = Fiind părăsită...*).

³⁶ I. Iordan și Vl. Robu [IORDAN – ROBU 1978, p. 590, 591] admiseseră, în construcții rare și livrești, după modelele franțuzești, existența unui predicat verbal realizat prin verb la modul infinitiv cu valoare de imperativ (*A se agita bine înainte de întrebuințare*).

³⁷ În *Gramatica Academiei* [GRAMATICA ACADEMIEI 1966, II, p. 83], aceste structuri sunt considerate „construcții infinitivale relative”, având funcție de subiect dezvoltat sau de complement direct dezvoltat. Tot ca unități sintactice la nivel intrapropozițional sunt tratate și de către D. Irimia [IRIMIA 1997, p. 389, 412 – subiect dezvoltat realizat prin construcții infinitivale relative].

O întrebuințare similară propune I. Diaconescu [DIACONESCU 1967, p. 143-149 și DIACONESCU 1989, p. 95], care, fără a scoate infinitivul din rândul modurilor nepredicative, este de părere că, în situațiile în care verbul la infinitiv este ocurent în „construcții” introduse prin pronume, adjectiv sau adverb relativ – pe care le consideră „propoziții subordonate relative infinitivale” –, acesta îndeplinește funcția de predicat.

După K. Sandfeld și H. Olsen [SANDFELD – OLSEN 1936, p. 254], infinitivul are valoare predicativă în propozițiile relative subordonate verbelor *a avea*, *a fi*, *a ști*, fiind întrebuințat în locul unui mod personal.

(a₁) **propoziții infinitivale subiective** (*Se cuvine a pleca EL acasă*).

(a₂) **propoziții infinitivale atributive** (*Dorința de a i se întoarce FIUL i s-a împlinit*).

(a₃) **propoziții infinitivale complete** (*Speram a fi ION la telefon*).

(a₄) **propoziții infinitivale circumstanțiale** (*Vom face totul pentru a pleca MARIA*).

(b) gerunziul poate avea subiect propriu, în³⁸:

(b₁) **propoziții gerunziale subiective** (*El nu înțelegea că hotărându-se plecarea EI acasă însemna că trebuia să li se facă lor pe plac*).

(b₂) **propoziții gerunziale complete** (*Iar CĂRĂRILE vieții fiind grele și înguste, / Ei încearcă să le treacă prin protecție de fuste; Eu aud bătând PLOAIA în geam*).

(b₃) **propoziții gerunziale circumstanțiale** (*Venind EL acasă, mă voi apuca mai serios de lucru*).

(c) participiul poate avea subiect propriu în propoziții participiale circumstanțiale (*Odată VERDICTUL pronunțat, voi putea răsufla ușurat; Odată întors EL acasă, mă voi apuca de lucru*).

Dacă însă se operează cu opoziția **predicație** (trăsătură distinctivă a enunțului, facultatea de a comunica, având drept indici intonația și / sau verbul finit – din perspectivă logico-semantică) vs. **predicativitate** (însușirea unui cuvânt de a putea asuma funcția de predicat – din perspectivă gramaticală)³⁹, așa cum propune Ecaterina Teodorescu⁴⁰, trebuie să se considere că „nu orice verb care poartă mărcile predicativității este și indice de predicație, ci numai verbul finit (sau echivalentul său funcțional) neintegrat în câmpul sintactic al unui alt cuvânt, întrucât numai el satisface condiția indicelui de predicație”. Cu alte cuvinte, verbul finit integrat⁴¹, deși satisface, în cadrul structurii la baza căreia stă, cerința formală și semantică a predicatului, așadar e marcat cu indicii predicativității și exprimă o acțiune, o devenire sau o stare a subiectului, nu funcționează totuși ca un predicat veritabil, deoarece nu asigură decât coeziunea termenilor la baza căreia stă, nu și capacitatea asertivă a acesteia, fapt pe baza căruia poate fi considerat un **cvasipredicat** sau un **semipredicat**⁴².

§ 4. Pentru a decide dacă modurile nepersonale pot sau nu pot avea valoare predicativă se impune o cercetare mai atentă a comportamentului verbal remanent al verbelor aflate în această

³⁸ Aceste structuri sunt considerate în *Gramatica Academiei* [GRAMATICA ACADEMIEI 1966, II, p. 83], „construcții gerunziale absolute”.

Funcția predicativă a gerunziului cu subiect diferit de cel al verbului regent este admisă de către Ștefan Hazy [HAZY 1971, p. 109-119].

³⁹ Pentru explicarea detaliată a opoziției conceptuale și terminologice în discuție, vezi TEODORESCU 1985, p. 435-436.

⁴⁰ TEODORESCU 1985, p. 439.

⁴¹ **Propoziție integrată** desemnează la Ecaterina Teodorescu propoziția subordonată, care nu poate realiza singură o comunicare completă [vezi TEODORESCU 1982 / 1983, p. 162, TEODORESCU 1985, p. 436]. **Verbul integrat** este, prin urmare, verbul dintr-o astfel de propoziție.

⁴² TEODORESCU 1985, p. 438.

postură. Se poate observa că formele non-finite constituie o clasă neomogenă⁴³ în cadrul căreia verbele păstrează mai multe caracteristici combinatorii specifice verbului decât le sunt recunoscute în mod obișnuit⁴⁴:

(1) regim cazual flexionar (*carte dată ELEVILOR* – participiu; *gata de dat COPILOR* – supin) sau prepozițional (*studentă interesată DE* – participiu; *gata de insistat PE* – supin).

(2) regim conjuncțional (*hotărâtă SĂ* – participiu; *este de dorit SĂ* – supin).

(3) posibilitatea combinării cu clitice pronominale (*Se face a O căuta de ou* – infinitiv; *Lăudându-L profesorul, elevul a obținut note și mai bune* – gerunziu).

(4) posibilitatea selectării poziției de subiect propriu⁴⁵.

(5) posibilitatea selectării poziției de obiect (*Se poate apuca DE CITIT* – infinitiv; *Termină de învățat, Pleacă la cules* – supin).

(6) paradigmă diatezională (*plăcerea de a lăuda pe alții / de a fi lăudat de alții / de a se lăuda singur* – infinitiv; *apărându-l pe el / fiind apărât de el / apărându-se pe sine* – gerunziu).

Cele arătate până acum, precum și faptul că unele forme verbale non-finite pot comuta între ele, fiind echivalente din punct de vedere semantic (*Este greu a merge – de mers*), după cum pot comuta și cu forme finite (*Este greu a merge / de mers – să mergi*), conduc la concluzia că opoziția **moduri predicative vs. moduri nepredicative** este insuficient marcată în limba română actuală.

Acest lucru ar face posibilă acceptarea ca predicate și a verbelor aflate la infinitiv, gerunziu și supin (participiul având un statut special, din cauza posibilității acceptării lui în această poziție ca predicat nominal cu verbul copulativ, cu formă finită sau non-finită, neexprimat – *Părăsită de toți, cățelul începu să latre = Fiind părăsită... sau După ce a fost părăsită...*).

Reconsiderarea capacității de a forma predicat pe care o au formele verbale non-finite, din această perspectivă, s-ar solda cel puțin cu două consecințe imediate:

(1) ar face inutilă păstrarea, ca unități sintactice, a construcțiilor absolute și

(2) ar obliga la remanierea modalităților de actualizare a constituenților sintactici dezvoltați.

Evident, dacă se acceptă conceptul de propoziție integrată, posibilitățile ca verbele cu forme non-finite (la fel cu cele care au forme finite) să dobândească funcție predicativă se vor restrânge. Acestea vor putea fi considerate predicate numai atunci când apar în propoziții neintegrate (independente, regente), celelalte urmând să aibă funcție cvasipredicativă sau semipredicativă.

⁴³ Și din cauza istoriei lor sintactice diferite.

⁴⁴ Pentru o prezentare succintă dar elocventă a acestor aspecte, vezi DSL, s. v. **Infinitiv, Gerunziu, Participiu, Supin**.

⁴⁵ Vezi exemplele și observațiile de mai sus.

BIBLIOGRAFIE:

- AVRAM 1997 – Avram, Mioara, *Gramatica pentru toți*, Ed. Humanitas, București, 1997² [ed. revăzută și adăugită]
- BEJAN 1997 – Bejan, Dumitru, *Gramatica limbii române. Compendiu*, Ed. Echinoc, Cluj, 1997²
- BÎTEA 1985 – Bîtea, Ioan N. , *Construcții pseudodisjunctive copulative. Prezentare generală*, LR, XXXIV, nr. 2, 1985, p. 113-123
- BULGĂR 1968 – Bulgăr, Gh. , *Limba română. Sintaxă și stilistică*, EDP, București, 1968
- CARAGIU 1957 – Caragiu, Matilda, *Sintaxa gerunziului românesc*, SG, II, p. 61-89
- CARAGIU-MARIOȚEANU 1962 – Caragiu-Marioțeanu, Matilda, „*Moduri nepersonale*”, SCL, XIII, nr. 1, 1962, p. 29-42
- CHIRIAC 1960 – Chiriac, V. , *Interjecțiile ca părți de propoziție*, LLM, nr. 4, 1960, p. 65-67
- COLBERT – SAVIN 1964 – Colbert, Bruno și Emilia Savin, *Participiul prezent german și gerunziul românesc*, AUB, XIII, 1964, p. 337-347
- CONSTANTINESCU-DOBRIDOR 1998 – Constantinescu-Dobridor, Gh. , *Sintaxa limbii române*, EȘ, București, 1998² [ediție revăzută]
- COTEANU 1982 – Coteanu, Ion, *Gramatica de bază a limbii române*, Ed. Albatros, București, 1982
- DIACONESCU 1967 – Diaconescu, Ion, *Propoziția relativă infinitivală*, AUBȘSF, XVI, 1967, p. 143-148
- DIACONESCU 1968 – Diaconescu, Ion, *Observații cu privire la valoarea infinitivului în limba română*, LR, XVII, nr. 2, 1968, p. 111-121
- DIACONESCU 1983 – Diaconescu, Ion, *Moduri nepersonale cu valoare predicativă*, LLR, XII, nr. 1, 1983, p. 5-8
- DIACONESCU 1989 – Diaconescu, Ion, *Probleme de sintaxă a limbii române actuale. Construcție și analiză*, EȘE, București, 1989
- DIACONESCU 1995 – Diaconescu, Ion, *Sintaxa limbii române*, EE, București, 1995
- DIMITRIU 1982 – Dimitriu, C. , *Gramatica limbii române explicată. Sintaxa*, Ed. Junimea, Iași, 1982
- DIMITRIU 1999 – Dimitriu, Cornel, *Tratat de gramatică a limbii române. 1. Morfologia*, Institutul European, [Iași], 1999
- DIMITRIU 2002 – Dimitriu, Corneliu, *Tratat de gramatică a limbii române. 2. Sintaxa*, Institutul European, [Iași], 2002
- DRAȘOVEANU 1968 – Drașoveanu, D. D. , *Observații asupra cuvintelor relaționale*, CL, XIII, nr. 1, 1968, p. 19-32
- DRAȘOVEANU 1988 – Drașoveanu, D. D. , *Propoziții contrase și propoziții abreviate (I)*, CL, XXXIII, nr. 1, 1988, p. 35-47
- DRAȘOVEANU 1991 – Drașoveanu, D. D. , *Desinențial și intonațional în deținerea și clasificarea predicatului*, CL, XXXVI, nr. 1-2, 1991, p. 35-45
- DRAȘOVEANU 1997 – Drașoveanu, D. D. , *Teze și antiteze în sintaxa limbii române*, Ed. Clusium, 1997
- DRĂGANU 1945 – Drăganu, Nicolae, *Elemente de sintaxă a limbii române*, Institutul de Linguistică română, București, 1945
- DSL 1997 – Bidu-Vrânceanu, Angela, Cristina Călărașu, Liliana Ionescu-Ruxăndoiu, Mihaela Mancaș, Gabriela Pană Dindelegan, *Dicționar general de științe. Științe ale limbii*, EȘ, București, 1997
- DTL 1998 – Constantinescu-Dobridor, Gheorghe, *Dicționar de termeni lingvistici*, Ed. Teora, București 1998²
- GĂITĂNARU 1999 – Găitănanu, Ștefan, *Propoziția subordonată predicativă*, LLR, XXVIII, nr. 3, 1999, p. 12-15
- GRAMATICA 1950 – *Gramatica limbii române. Manual unic pentru clasele medii VIII-XI*, ESLȘD, [București], 1950

- GRAMATICA ACADEMIEI 1966, I – Academia Republicii Socialiste România, *Gramatica limbii române*, vol. al II-lea, EARSR, București, 1966² [ed. revăzută și adăugită]
- GRAMATICA ACADEMIEI 1966, II – Academia Republicii Socialiste România, *Gramatica limbii române*, vol. al II-lea, EARSR, București, 1966² [ed. revăzută și adăugită]
- GUȚU ROMALO 1973 – Guțu Romalo, Valeria, *Sintaxa limbii române. Probleme și interpretări*, EDP, București, 1973
- HAZY 1971 – Hazy, Ștefan, *Gerunziul – predicat „dependent”*, StUBB, XV, Series Philologia, Fasciculus 1, 1971, p. 109-119
- HAZY 1997 – Hazy, Ștefan, *Predicativitatea: determinare contextuală analitică*, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 1997
- HODIȘ 1973 – Hodiș, Viorel, *Juxtapunerea și aderența*, Lucr. Șt. Oradea, Seria Lingvistică, vol. VII, 1973, p. 31-47
- IODAN – ROBU 1978 – Iordan, Iorgu, Vladimir Robu, *Limba română contemporană*, EDP, București, 1978
- IRIMIA 1997 – Irimia, Dumitru, *Gramatica limbii române*, Ed. Polirom, Iași, 1997
- MERLAN 2001 – Merlan, Aurelia, *Sintaxa limbii române. Relații sintactice și conectori*, Ed. Universității „Alexandru Ioan Cuza”, Iași, 2001
- MLADIN 2003 – Mladin, Constantin-Ioan, *Probleme ale terminologiei sintactice moderne în româna contemporană*, Ed. Æternitas, Alba Iulia, 2003
- MLADIN 2004 – Mladin, Constantin-Ioan, *Termeni operaționali în sintaxa românească modernă: simplu, compus, multiplu, plurimembru, complex, dezvoltat...*, în *Lucrările Științifice ale Simpozionului Internațional Multidisciplinar „Universitaria ROPET 2004”*, Universitatea din Petroșani, 15-16 octombrie 2004, Ed. Universitas, Petroșani, [2004], p. 49-54
- NEAMȚU 1977 – Neamț[u], Gavril, „*Predicatul nominal” și determinanții săi. Probleme de teorie și analiză*, Cluj-Napoca, 1977, [TD]
- NEAMȚU 1986 – Neamțu, G. G. , *Predicatul în limba română. O reconsiderare a predicatului nominal*, EȘE, București, 1986
- PANĂ DINDELEGAN 1994 – Pană Dindelegan, Gabriela, *Teorie și analiză gramaticală*, Ed. Coresi, 1994²
- PETRINA 1996 – Petrina, Elena, *Limba română. Teorie și aplicații – cu o culegere de exerciții și modele de rezolvare*, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 1996
- PUȘCARIU 1897 – Pușcariu, Sextil, *Limba maternă. Curs metodic de gramatică românească pentru Institutelor pedagogice și școlile populare române*, 1897
- RĂDULESCU 1957 – Rădulescu, Maria, *Numele predicativ circumstanțial*, SG, II, p. 121-129
- SANDFELD – OLSEN 1936, Sandfeld, Kr. , Hedvig Olsen, *Syntaxe roumaine, I. Emploi des mots à flexion*, Paris, 1936
- STATI 1967 – Stati, Sorin, *Teorie și metodă în sintaxă*, EARSR, București, 1967
- STATI 1972 – Stati, Sorin, *Elemente de analiză sintactică*, EDP, București, 1972
- ȘERBAN 1964 – Șerban, V. , *Curs practic de sintaxă a limbii române*, EDP, București, 1964
- ȘERBAN 1970 – Șerban, V. , *Sintaxa limbii române. Curs practic*, EDP, București, 1970² [ed. revizuită și completată]
- TEODORESCU 1972 – Teodorescu, Ecaterina, *Propoziția subiectivă*, EȘ, București, 1972
- TEODORESCU 1979 – Teodorescu, Ecaterina, *Sunt propozițiile subordonate propoziții autentice ?*, LR, XXVIII, nr. 3, 1979, p. 231-236
- TEODORESCU 1982 / 1983 – Teodorescu, Ecaterina, *Unitățile sintactice (Clasificare, modalități de realizare)*, AUI, XXVIII / XXIX, 1982 / 1983, p. 161-164
- TEODORESCU 1985 – Teodorescu, Ecaterina, *Predicație, predicativitate*, LR, XXXIV, nr. 5, 1985, p. 435-440

TIKTIN 1945 – Tiktin, H. , *Gramatica română. Etimologia și sintaxa*, Ed. Tempo, București, 1945³ [ed. revăzută de I. A. Candrea]

TRANCU-IAȘI – DINU 1938 – Trancu-Iași, Grigore și Const. Dinu, *Limba și literatura românească. Manual pentru clasa III a gimnaziilor și liceelor comerciale de băieți și fete*, Ed. Cugetarea, București, 1938

TUNSOIU 1967 – Tunsoiu, Olga, *Verbe copulative la mod nepersonal. Note sintactice*, AUBȘSF, XVI, 1967, p. 149-164